

**AZİZ NESİN'İN “FİL HAMDİ”SİYLE KURT KUSENBERG'İN
“TERS BİR BAKIŞ” ADLI ÖYKÜLERİNİN KARŞILAŞTIRILMASI**

**The Comparison of the stories, Aziz Nesin's “Fil Hamdi” and Kurt
Kusenbergs “Ters Bir Bakış”**

Dr. Cemile A. ERCAN*

ÖZET

Bu çalışmamızda Aziz Nesin ve Kurt Kusenbergs'in iki öyküsü ele alınarak karşılaştırılmıştır. Öykülerdeki ortak paydalar ve farklılıklar tespit edilip ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. İncelediğimiz her iki öyküde de söz konusu edilen polis teşkilatındaki şaşırtıcı benzerliklere dikkat çekilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Polis, suçlu, suçsuz, toplum, kara mizah.

ABSTRACT

In this study, two stories written by Aziz Nesin and Kurt Kusenbergs have been comparatively examined. The common points in the stories and also differences have been identified and presented. The surprising similarities in the police organisation described in both stories occurred.

Keywords: Policemen, criminal, innocent, society, black humour.

19. yüzyıldan itibaren Avrupa'da, daha sonraları Amerika'da ve bilimsel olarak kendisinden söz ettirmesiyle birlikte diğer ülkelerde de karşılaştırmalı edebiyat bir kürsü olarak kabul görür. Avrupa merkezli olan karşılaştırmalı edebiyat kürsüsü, özellikle 20. yüzyıldan itibaren çeşitli ülkelerde bir bilim dalı olarak ilerlemeye başlar.

Çeşitli kavram karmaşası yaşayan ‘Karşılaştırmalı Edebiyat’, Fransızca ‘Littérature comparée’ İtalyanca ‘letterature comparada’, İspanyolca ‘literature comparada’, İngilizce’de ‘comparative literature’ şeklinde tanımlanırken A.M. Rousseau-Cl. Pichois **Karşılaştırmalı Edebiyat** adlı araştırma ve inceleme kitaplarında karşılaştırmalı edebiyat için Almanların kullandığı ‘Vergleichende Literaturwissenschaft’ (Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi) kavramının net ve açık

* Atatürk Üniversitesi Fen Edebiyat Fak. Alman Dili ve Edebiyatı Böl. Öğretim Üyesi.

olduğunubelirtirler¹. Marc Bloch, “sorun daha önceden var olsa bile, bir adım ortaya çıkışının daima büyük bir olay olduğunu” ifade ederek, kavram kargaşasının yaşanmasının nedenine farklı bir bakış açısı getirir².

Karşılaştırmalı edebiyat sadece kavramsal bağlamda sorunsal yaşamaz, aynı zamanda bu kavramın tanımlanmasında da farklı görüşler ortaya çıkar. Rene Wellek-Austin Varren, **Edebiyat Teorisi** adlı çalışmalarında karşılaştırmalı edebiyat kavramının üç farklı tanımına yer verirler:

Terim ilk olarak sözlü edebiyat incelemesi, özellikle de halk masallarındaki temaların eserden esere geçişinin ve gene bunların “yüksek”, “sanatkârâne” edebiyata nasıl ve ne zaman girmiş olduğunun incelenmesi manasında alınabilir.(...) Karşılaştırmalı edebiyat'ın ikinci anlamı, terimi iki veya daha çok edebiyat arasındaki ilişkilerin incelenmesi olarak sınırlar.(...) Üçüncü bir anlayış, “karşılaştırmalı edebiyat” terimini kendi bütünlüğü içinde edebiyat incelemesiyle “dünya edebiyatı”yla “genel” veya “evrensel edebiyat”la aynı manada görmek suretiyle bütün bu eleştirilere son verir³.

Görüldüğü gibi karşılaştırmalı edebiyat terimi, farklı tanımlarla açıklanmaya çalışılsa da araştırmacılar her tanımdan sonra kendine özgü zorlukların olduğuna vurgu yaparak, bu konudaki sorunsala göndermede bulunurlar. Tanımla ilgili sorunsalı ve karşılaştırmalı edebiyatın alanı ve işlevini Kamil Aydın **Karşılaştırmalı Edebiyat, Günümüz Postmodern Bağlamda Algılanışı** adlı çalışmasında:

Karşılaştırmalı edebiyatı sorunsal kılan yalnızca onun tanımı, doğası ve işlevi değil, aynı zamanda karşılaştırma biçimleri ve yöntemleridir. Çünkü karşılaştırmalı edebiyat yalnızca ortak özellikler ve analogilerin ortaya çıkarılmasına yardım etmez, aynı

¹ A.M. Rousseau-Cl.Pichois, **Karşılaştırmalı Edebiyat**, çev: Mehmet Yazgan, MEB Basımevi, İstanbul 1994, s. 18

² A.M. Rousseau-Cl. Pichois, a.g.e., s. 18

³ Rene Wellek, **Edebiyat Teorisi**, çev: Ömer Faruk Adıgüzel, Akademi Kitabevi, İzmir 1993, s. 31-33

*zamanda edebiyat alanında bir ulusun gelişmesiyle diğerinin gelişmesi arasındaki farklılıkları da ortaya koyar. Bunun da ötesinde karşılaştırmalı edebiyat aynı ulus içindeki benzerliklerin ve farklılıkların incelenmesini de içerir*⁴

şeklinde açıklayarak hem tanımın sorunsalına hem de tanımına geniş yer verir.

Prof. Dr. Gürsel Aytaç kapsamlı ve karşılaştırmalı edebiyat incelemesi yapacaklar için kaynak oluşturabilecek **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi** çalışmasında ‘Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimini’: *Görevi, işlevi, farklı dillerde yazılmış iki eseri konu, düşünce ya da biçim bakımından incelemek, ortak benzer ve farklı yanlarını tespit etmek, nedenleri üzerine yorumlar getirmektir*, şeklinde açıklamıştır.⁵ Karşılaştırmalı edebiyatın tanımında ortaya çıkan belirsizliklerin, çalışmalarda kullanılan çoğulcu yöntemden kaynaklandığını söylemek mümkündür. Karşılaştırmalı edebiyat incelemelerinde kullanılan bu çoğulcu yöntemleri Gürsel Aytaç, Positivist İnceleme, Metne Bağlı İnceleme, Okuyucuya Yönelik İnceleme, Hermeneutik İnceleme, Alımlama Estetiği, Dilbilimsel İnceleme v.s. gibi ana başlıklar halinde özetleyerek bu yöntemlerle ilgili bilgiler sunar.⁶

Bütün bu bilgilerden hareketle karşılaştırmalı edebiyat alanına çeşitli yazarların yazdıkları yapıtlar arasındaki analogi, farklılıklar, motifler, dönem özelliği, kültürel etkiler, toplumsal yapılar arasındaki ilintiler veya karşıtlıkların söz konusu edildiği çalışmalar dahil edilebilir. Kısaca karşılaştırmalı edebiyat bilimi, ulusal edebiyatlar arasındaki paralellikleri, birbirleriyle olan karşılıklı etkileşimleri, kültürel benzerlikleri-ayrılıkları, akımlar arasındaki bağlantıları ortaya çıkarmaya çalışır.

Bu çalışmada farklı toplumlarda yaşamış olan iki yazarın benzer konular içeren birer öyküsü ele alınarak her iki öyküde söz konusu edilen ortak motif üzerinde karşılaştırma yapılmaktadır.

Farklı kültürlere ait olmasına karşın Aziz Nesin’in ‘Fil Hamdi’ öyküsü ve Kurt Kusenberg’in ‘Ters Bir Bakış’ (Ein verächtlicher Blick) öyküsü konu, motif ve kahramanların benzerliği ile dikkat çekicidir. Öyküleri karşılaştırmadan önce yazarları tanımak gerekir.

⁴ Kamil Aydın, **Karşılaştırmalı Edebiyat Günümüz Postmodern Bağlamda Algılanışı**, Birey Yayınları, İstanbul 1999, s. 9

⁵ Gürsel Aytaç, **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**, Say yay., İstanbul 2003, s. 7

⁶ Ayrıntılı bilgi için bakınız: Gürsel Aytaç, a.g.e., s. 97-102.

-194- C. A. ERCAN: Aziz Nesin'in 'Fil Hamdi'siyle Kurt Kusenberg'in 'Ters Bir Bakış' Adlı Öykülerinin Karşılaştırılması

Kurt Kusenberg 24.06.1904'te İsveç Göteborg'da Alman bir mühendisin oğlu olarak dünyaya gelir. Münih, Berlin ve Freiburg'da sanat tarihi eğitimi alır ve aynı dönemlerde Fransa, İtalya gibi ülkelere giderek oradaki yaşantıları ve sanat eserlerini inceleme olanağı bulur. Kusenberg, 1929 yılından itibaren gazetelere ve dergilere öyküler yazar ve ilk yazdığı öyküleri 1940 yılında **La Botella** adıyla yayımlar. 1943 yılında 2. Dünya Savaşına katılan Kusenberg, 1945-1947 yılları arasında Amerikalılar tarafından esir alınır.

1983 yılında ölen, Hans Ohl takma adını da kullanan Kusenberg, öykücülüğün yanı sıra, sanat eleştirmenliği, redaktörlük, çevirmenlik, yayıncılık, editörlük gibi çeşitli alanlardan kendinden söz ettirmiş çok yönlü bir yazardır. İncelenen *Ters Bir Bakış* öyküsünü 28/29.04.1962 tarihinde **Süddeutsche Zeitung** adlı gazete de yazarak, 1964 yılında **Zwischen Unten und Oben und Andere Geschichten** (Yukarı ile Aşağı Arasında ve Diğer Öyküler) adlı öykü kitabında yayımlar.

Kurt Kusenberg ile hemen hemen aynı dönemlerde yaşamış çağdaş Türk edebiyatının tanınmış ve en üretken kalemlerinden biri ve adı Mehmet Nusret olan Aziz Nesin 20 Aralık 1915 tarihinde dünyaya gelmiştir. 1935 yılında Kuleli Askeri Lisesini bitirip Harp Okuluna geçen Nesin, askeri eğitimi sırasında Güzel Sanatlar Bölümüne de devam eder. Çeşitli nedenlerden dolayı askerlikten uzaklaştırılan yazar, 1945 yılında **Karagöz** gazetesinde ve **Yedigün** dergisinde redaktörlük ve yazarlık yapar.

Sabattin Ali ile birlikte **Markopaşa** gülmece gazetesini çıkaran Nesin, 1947 yılında Bursa'ya sürgün edilerek gözaltına alınmış ve bu tarihten itibaren yaşadığı sürece yazılarından dolayı çeşitli gözaltı, sürgün, hapis cezaları ve davalarla karşı karşıya kalmıştır. 5 Temmuz 1995 tarihinde ölen Nesin, yaşadığı sürece bize bizi anlatan, yaşadığı bütün olumsuzluklara ve tehditlere karşın toplumdaki aksaklıkları yazmaktan vazgeçmemiş ve yazarlık süresince 200'e yakın takma ad kullanmıştır.

Yurt içi ve yurt dışında çeşitli ödüller alan ve yazın dünyasına gazetelerde köşe yazarlığı ile başlayan ve roman, anı, masal, taşlama, fıkra, gezi notları, şiir, tiyatro oyunları ve öyküler yazarak devam eden Nesin, en iyi hiciv yazarlarından biri olarak görülür.

Nesin'in Kusenberg'in öyküsüyle karşılaştırılan "*Fil Hamdi Nasıl Yakalandı*" adlı öyküsü 1957 yılında İtalya'da yapılan uluslar arası gülmece yarışmasında birinci olarak Altın Palmiye Ödülükazanır.⁷

⁷ Bunun için bakınız:http://www.siirgen.org/siir/a/aziz_nesin/aziz_nesin.htm

Nesin'in öyküsünün olay örgüsü İstanbul Emniyet Müdürlüğü'nün bütün taşra vilayetlerinin emniyet müdürlüklerine azılı katil Fil Hamdi'nin kaçtığına belirten bir telgrafın çekilmesiyle başlar. Bu telgraf ile birlikte Fil Hamdi'nin fiziksel özellikleri detaylı bir şekilde açıklanır:

Otuz beş yaşında, uzun boylu, iki yüz kilo ağırlığında, kumral, üç dişi eksik, üç çenede bir azı dişi altın kaplama, çizgili kahverengi elbiseli, saçları oldukça dökülmüş, ablak çehreli, kahverengi gözlü⁸.

Bütün illerde polisler, Fil Hamdi'yi yakalamak için harekete geçerler ve suçluyu yakalamak adına belirtilen ayırt edici özelliklere karşın kendilerince benzettikleri ya da şüphelendikleri adamları tutuklarlar. Böylece birkaç gün içinde bütün taşra vilayetlerindeki karakollar polislerin Fil Hamdi'ye benzettikleri adamlarla dolar. Yakaladıkları Fil Hamdi'leri ne yapacaklarını bilemeyen emniyet müdürleri İstanbul Emniyet Müdürüne telgraf çekerek bilgi isterler. Bunun üzerine İstanbul emniyet müdürü bütün vilayetlere tekrar bir telgraf çekerek "Fil Hamdilerin yakalanmasına ikinci bir emre kadar ara verildiğini" belirtir ve telgrafın altına " Firar eden Fil Hamdi yakalanmıştır"⁹ notunu düşer.

Nesin ele alınan öyküsünde toplumsal aksaklıkları eleştirel bir söylemle yansıtarak, kara mizahın en güzel örneğini verir. Etkileyici bir gözlem gücüne sahip olan yazar, öykülerindeki konuları çoklukla günlük yaşamın içinden ve kahramanlarını da halktan ve halkı temsil eden sınıftan seçip toplumsal aksaklıkların altını çizerek kara mizah yapar. Yazar yazdığı öykülerle bir taraftan güldürürken, diğer taraftan da okuyucuyu düşünmeye iterek olayların trajikomik yönlerini yansıtır.

Kurt Kusenberg de Nesin gibi öykülerinde tuhafliklar, olağandışı olayları ve anlamsızlık içinde anlamlılığı söz konusu ederek kara mizah yapar. *Ters Bir Bakış* adlı öykünün olay örgüsü, emniyet görevlisi Kerzig'in yolda yürürken kendisine aşağılayarak bakan kızıl sakallı bir adamın bakışlarından rahatsız olmasıyla başlar. Bu durumundan rahatsız olan Kerzig olayı komisere bildirir ve böylece şehirde kızıl sakallı adamların yakalanması için bir süre avı başlar. Bütün kızıl sakallı adamlar çeşitli bahanelerle tutuklanıp karakola getirilip sorguya çekilir. Bütün bu olaylar gelişirken asıl aranan kızıl sakallı adam ise

⁸ Aziz Nesin, **Sizin Memlekette Eşek Yok mu**, Doğan Kitap, 97. Baskı, İstanbul 2004, s. 157

⁹ Aziz Nesin, a.g.e., s. 161

olaydan habersiz berbere giderek traş olur ve daha sonra pasaport almak için Emniyet Müdürlüğüne gider. Komiserin odasına giderken odalarda sorguya çekilen kızıl sakallı adamları gördüğünde “ne kadar da çok kızıl sakal varmış meğer! Neyse, ben artık onlardan değilim”¹⁰ diye düşünerek odaya girer. Onun aranan kızıl sakallı olduğunu bilmeyen komiser, aynı gün uçağı kalkacağı için ona her türlü kolaylığı sağlayarak pasaportun hazır olmasını sağlar. Asıl aradıkları adamın o sabah berberde traş olduğunu ve kendisinin de birkaç saat önce ona pasaport verdiğini öğrendiğinde hemen ekipleri toplayıp havaalanına giderler, fakat onlar ulaştıklarında uçak kalkmıştır.

Toplumsal düzeni sağlamadaki en önemli kurumlardan biri olan polis teşkilatına karşı her iki öyküde de eleştirel bir yaklaşım sergilenir. Kara mizahı ön plana çıkaran her iki öyküde de, insanların hak ve özgürlüğü için var olan bu kurumun, nasıl hak ve özgürlük tanımadan insanları mağdur ettiği gözler önüne serilir.

Özellikle Aziz Nesin'in öyküsünde Fil Hamdi'nin fotoğrafıyla birlikte ağzındaki altın kaplama dişi ve dökülmüş saçlarına kadar bütün detayların belirtilmesine karşın, polisler bir şekilde kendilerince benzettikleri ama Fil Hamdi ile benzerliği olmayan adamları tutuklayarak karakola götürürler. Kusenberg'in öyküsünde ise aranan adamın kızıl sakallı olmasının dışında belirgin bir özelliği ve yasalar karşısında suç unsuru sayılabilecek bir suçu da yoktur. Kızıl sakallı adamın suçlu olarak aranmasının nedeni polis memuruna ters bir bakış atmasından kaynaklanırken, azılı bir katil olan Fil Hamdi'nin aranması ise polisin elinden kaçmasından kaynaklanmaktadır. Barlas Tolan, **Toplum Bilimlerine Giriş** adlı çalışmasında “kişiler arasındaki iletişimde dilden sonra en anlatımlı ögenin, yüz ifadesi veya kısaca “mimik” olduğu gerçektir” diye belirtir ve yazısına şöyle devam eder “davranışların açıklanması, sözsüz ifadelerle açıklanabileceği gibi sözsüz ifadelerle yani mimik ve jestlerle de açıklanabilir”¹¹. Kerzig ile kızıl sakallı adam arasında gelişen etki (ters bir bakış) tepki (aşağılandığı için kızıl sakallı adamın tutuklanmasını istemesi) süreci mimik ve sözsüz bir ifade sonucunda gelişir. Tolan, “konuşmakta olan bir kimsenin niyet ve dilekleri, kullandığı kelimeler kadar yüz ifadelerinden anlaşılacağı ve ayrıca karşısındakinin bakışına gözünü kırpmadan karşılık verebilme yeteneğinin, bir saldırganlık belirtisi olduğu kadar, bir kimsenin iradesine egemen olmada bir araç olarak kullanabileceğini” belirtir.¹² Bu söylemlerden yola çıkarak, polis memuru Kerzig'in adamın bakışlarından

¹⁰ Melahat Togar, **Seçme Alman Öyküleri**, Cem Yayınevi, İstanbul 1994, s.150

¹¹ Barlas Tolan, **Toplum Bilimlerine Giriş**, Murat&Adım Yayıncılık, Ankara 1996, s. 405

¹² Barlas Tolan, a.g.e.,s. 405

etkilenip yukarıda Tolan'ın da belirttiği gibi gözünü kırpmadan karşılık verebilme yeteneğinin bir saldırganlık belirtisi olduğu gerekçesi ile aşağılık duygusuna kapıldığı söylenebilir. Fakat yine de bu söylemlere karşın öykülerde söz konusu edilen Fil Hamdi ve kızıl sakallı adam arasındaki en belirgin fark birisi yasaları çiğneyen azılı bir katil, suçlu iken, diğeri suçlu olduğunun bile bilincinde olamayan birisidir.

İki öyküdeki polisler suçluları arama şekli de bariz bir şekilde farklılık gösterir. *Ters Bir Bakış* öyküsündeki polisler kızıl sakallı adamı bulmak için şehri abluka altına alarak evlere, lokantalara, kafeteryalara ani baskınlar düzenlerler: Dükkanlara, lokanta, kahve ve evlere baskın yapıyor sakalı kırmızı ya da kırmızıya çalar birini buldular mı, yaka paça götürüyorlardı. Trafik tamamen durmuştu (s.148). Adamı yakalamak için yapılan bu eylemler Nesin'in öyküsünde çok daha farklı boyutta sunulur. Öyküdeki polisler, adamı yakalamak için özel bir çaba göstermeyen polisler olarak yansıtılır: Bir taşra vilayetinin kahvesinde iki memur konuşuyor. – Dün ben üç tane Fil Hamdi yakaladım, komiser hiç birini beğenmedi. – Hişt!.. Yavaş konuş, çaktırma. Şu çay içen adama yan gözle bak! – O be... Ta kendisi!...(s.159)

Nesin'in öyküsündeki polisler kahvehanede otururken, pazaryerinde dolaşırken ya da istasyonda beklerken, Fil Hamdi tanımı ile örtüşme bile kendilerince şüphelendikleri kişileri tutuklayarak amirlerinin takdirini kazanmak için çalışırlar. Kusenbergl'in öyküsündeki polis memuru Kerzig, aşağılandığını zannederek kızıl sakallı adamın tutuklanması için mesleğinin yaptırım gücünü kullanarak şehirde bir kaos ortamı yaratılmasına neden olur. İnsanlar her iki öyküde de abartılı bir şekilde gerçeklikten saparak karakola götürülmektedir. Özellikle Kusenbergl'in öyküsünde elli sekiz kızıl sakallı adam çeşitli komik bahanelerle karakolda sorguya çekilirler: Gizli emniyet ajanları uzun bir süre uğraşarak ve her kentlinin yakınları ve düşmanlarını belli etmeden sorguya çekerek herkesin niye kızıp, niye sinirlendiğini öğrenmiş özel bir kartoteğe, herkesin adı yanına ayrı ayrı kayıt etmişlerdi. Taş kırma gereçlerinin gürültüsü, çok aydınlık ışık, karbon kokusu, kuzeyde söylenen halk türküleri, derisi yüzülmüş farelerin görünüşü, köpek havlaması vb... (s.148)

Sadece bir polis memurunun kızıl sakallı bir adamın kendisini aşağılayarak baktığı gerekçesiyle rahatsız olmasından kaynaklanan ve tutuklamaları haklı çıkarmak için suç unsuru olarak kabul görülemeyecek unsurların bile suç olarak kabul görmesi trajikomik bir olaydır. *Fil Hamdi* öyküsünde ise hemen hemen bütün şehirlerde ve onlara bağlı ilçelerde polisler, Fil Hamdi'ye benzettikleri sayısız adamları tutuklarlar ve sonunda İstanbul Emniyet Müdürlüğüne telgraf çekerek bütün karakolların dolduğunu belirtirler. Bunun üzerine İstanbul Emniyet Müdürü bütün Emniyet Müdürlüklerine telgraf çekerek şunları yazar:

Koyacak bütün yerler dolmuş olduğundan, şimdilik eldeki Fil Hamdiler yeter görülmüştür. İkinci bir emre kadar Fil Hamdi'lerin yakalanmasına ve aranmasına ara verilmesini teşekkürlerimle rica ederim. NOT: Firar eden Fil Hamdi yakalanmıştır (s.161). Öykünün olay örgüsü Fil Hamdi'nin kaçtığı belirten bir telgraf ile başlar ve Fil Hamdi'nin yakalandığını belirten bir telgrafla son bulur. Olay örgüsünün sonunda Fil Hamdi'nin yakalandığının yazılmasına karşın, telgrafta diğer tutuklanan insanların serbest bırakılmasıyla ilgili herhangi bir not düşülmez. Zaten okuyucuda da bu insanların serbest bırakılacağına dair bir kanı oluşmaz. Çünkü telgrafta Fil Hamdi'nin yakalandığının belirtilmesine karşın, diğer Fil Hamdi'ye benzettikleri için tutukladıkları adamların da ikinci bir emre kadar yeterli sayıda olduğu belirtilerek öykünün sonu ve tutuklananların sonu açık bırakılır.

Kurt Kusenberg'in öyküsünde ise hiçbir şeyden haberi olmayan asıl aranan kızıl sakallı adam o gün yurt dışından aldığı iş teklifi yüzünden berbere gidip sakallarını kestirir ve daha sonra pasaport almak için polis müdürlüğüne gider. Bu arada müdürlüğün kapısında nefret ettiği amcaoğlu Egon'a benzeyen polis memuru Kerzig'i görür: (...) Kerzig amcaoğlu Egon'a tıpatıp benziyordu. Boş gezenin boş kalfası, üstelik de kendisine para borcu olan bu amcaoğluna karşı içinde bir aşağı görme duygusu vardı. (...) Rastlantı bu ya, adam polis müdürlüğü binasına gireceği sırada amcaoğlu Egon'a benzeyen polisle yeniden karşılaştı. Ama bu kez adamı incitmek için gözlerini çabucak başka yöne çevirdi.(s.149) Kusenberg'in, bu noktada her tarafta başlatılan kızıl sakallı adam avının aslında ne kadar absürd bir olay olduğunu vurgular. Zaten polis, Kerzig yanından geçen daha önce kendisini aşağılayarak bakan adamı tanıyamamıştır. Bu arada polis müdürünün odasına gitmek için koridorlardan geçen sakallarını kestirmiş olan adam, odalarda tutulan kızıl sakallı adamları gördüğünde, sakallarını kestirdiğine mutlu olur. Müdür ona pasaport işlemlerinde yardımcı olur ve pasaportu verirken ona iyi yolculuklar diler ve bu esnada adamın şehir planına benzeyen ilginç kravatı dikkatini çeker. Bütün bu gelişmelerden sonra müdürlüğe bir berber gelerek sabahtan kızıl sakallı bir adamı traş ettiğini ve şehir planına benzeyen çok ilginç bir kravatının olduğunu belirtir. Bunun üzerine polisler, adamın uçağı havalanmadan önce onu yakalayabilmek için havaalanına gitmek için yola koyulurlar fakat bütün çabalarına ve şehirde trafiği alt üst etmelerine karşın havaalanına ulaştıklarında İstanbul uçağı pisten havalanmıştır.

Kusenberg öyküsünün olay örgüsünü bu şekilde sonlandırarak, zaten suçsuz olan bir adamın tutuklanması için yapılan abartılı eylemlerin hepsine eleştirel bir yaklaşım sergiler.

Sonuç olarak Nesin ve Kusenberg yaşamın belli yanlarını, onları keskin ve sert bir şekilde alaya alarak aktarmaya çalışmışlardır. Devletin bir aygıtı olan

emniyet teşkilatına kara mizah perspektifinden bakarak yaşamdaki trajikomik olanı bulup çıkarmışlardır. Her iki öyküde de, toplumsal düzeni ve bireylerin çıkarlarını koruyan teşkilatın bireyler üzerindeki egemenliği belirgin bir şekilde gözler önüne serilir. Öyle ki insanlar sorgusuz sualsiz polisler tarafından tutuklanarak merkeze götürülüp sorguya çekilirken herhangi bir direnç göstermemektedirler. Yazarların özellikle vurgulamak istedikleri belli toplum kesimlerinin ötekiler üzerinde statülerinden dolayı egemenlik kurmasıdır ve bu öykülerde de söz konusu kesim emniyet teşkilatı olarak karşımıza çıkar.

Kusenbergl'in öyküsündeki polis memuru Kerzig'in, ait olduğu polis teşkilatının statüsünü bireysel bağlamda suiistimal ederek, kendisine ters bir bakış atan kızıl sakallı adamın tutuklanması için bütün teşkilatı seferber etmesi, belli toplum kesimlerinin ötekiler üzerindeki egemenliğine örnek teşkil eder.

Her iki yazar öykülerinde, acı ve komik yazı dili kullanarak, okuyucuyu bir taraftan güldürürken diğer taraftan da öykülerin arka planına götürerek toplumsal kurumlardaki aksaklıkları, bozuklukları ironik bir şekilde gözler önüne sererek iyi bir toplum gözlemcisi olduklarını ortaya koyarlar. Öykülerdeki suçlu, polis teşkilatının yaptırım gücü, insanların nedensiz yere tutuklanmaları ve insanların polisler karşısında boyun eğici tutumları ortak izleklerdir.

Öykülerdeki farklılık ise *'Ters Bir Bakış'* ta Alman toplumunun kurallara bağlılığı, berberin kızıl sakallı adamların aranmasını duymasından sonra polis müdürlüğüne gidip kızıl sakallı bir adamı traş ettiğini bildirmesiyle sunulur. Nesin'in öyküsünde ise toplumun böyle bir duyarlılığı ya da bağlılığı söz konusu değildir. Bu farklılığı ise, farklı kültürde yaşayan insanların farklı bakış açısına sahip olmasıyla açıklanabilir.

Her iki öyküde eleştirilen sadece polis teşkilatı değil, aynı zamanda toplumun kendisidir de. Çünkü öykülerdeki adamlar sorgusuz sualsiz tutuklanıp karakola götürülmelerine itiraz etmeden polisin dediğini yaparak kendi hak ve özgürlüklerinden vazgeçerek çekimser bir tablo sergilerler.

KAYNAKLAR

- AYDIN, Kamil **Karşılaştırmalı Edebiyat Günümüz Postmodern Bağlamda Algılanışı**, Birey Yay., İstanbul Mayıs 1999.
- AYTAÇ, Gürsel, **Karşılaştırmalı Edebiyat Bilimi**, Say Yay., İstanbul 2003.
http://www.siirgen.org/siir/a/aziz_nesin/aziz_nesin.htm.
- NESİN, Aziz **Sizin Memlekette Eşek Yok mu?**, Doğan Kitap, 97. Baskı, İstanbul Aralık 2004.
- ROUSSEAU A.M.-PICHOS, Cl. **Karşılaştırmalı Edebiyat**, çev: Mehmet Yazgan, MEB Basımevi, İstanbul 1994.
- TOGAR, Melahat **Seçme Alman Öyküleri**, Cem Yayınevi, İstanbul 1994.
- TOLAN, Barlas **Toplum Bilimlerine Giriş**, Murat&Adım Yayıncılık, Ankara 1996.
- WELLEK, Rene **Edebiyat Teorisi**, (çev: Ömer Faruk Adıgüzel), Akademi Kitabevi, İzmir 1993.